

vatal és vállalat segíteni kezdett az üldözött zsidóknak, bizonyos zsidó egyének vagy csoportok mentesítését kérték az általános zsidóellenes intézkedések alól. Rendszerint olyan zsidókról volt szó, akiket a helyi hatóságok személyesen ismertek, vagy akik az egyes egyének vagy közösségek számára különösen értékes szaktudással rendelkeztek. Különösen érvényes volt ez zsidó orvosokra, akik gyakran egyedül voltak egy-egy településen.⁶⁷

Ezekkel a nem zsidó kezdeményezésekkel párhuzamosan a Tanács június 7-én hosszú memorandumot juttatott el Sztójajnak, szorgalmazva, hogy a zsidókat tartsák benn az országban, és alkalmazzák a nemzet számára létfontosságú munkákon. A memorandum megnevezett konkrét munkálatokat, amelyek lehetőséget adnának az országban visszatartott magyar zsidók foglalkoztatására a Szlovákiában alkalmazott eljárások példájára, ahol a deportálások első, 1942. tavaszi hulláma után a megmaradt zsidókat különleges munkatáborokban helyezték el.⁶⁸

Június 10. körül, közvetlenül a III. zónából való deportálások kezdete előtt a Tanács memorandumot intézett a kormány néhány tagjához:

Tudomásunk van róla, hogy több mint 300 000 testvérünk került eddig meszsze idegenbe, deportációba, ahol a kemény robot testi szenvedésein túl az elpusztulás katasztrófája leskelődik rájuk. A rendelkezésre álló adatok szerint, amelyek ez év június 6-ig szólnak, eddig 303 000 személyt deportáltak. Azóta is egyre folytatódnak a deportálások, úgyhogy a deportáltak száma a mai napig legalább 320 000-re tehető, de ennek a számnak fokozatosan további növekedése is fenyeget.

Megrázóak a körülmények is, amelyek között a zsidóknak előbb gettókba való tömörítése, majd azokból való kitelepítésük, illetve deportálásuk végbement. E szomorú folyamatnak egyes fázisait nem óhajtuk bővebben részletezni, de megrendüléssel kellett ezekből megállapítani, hogy a már vidéki gettókba tömörített zsidók is a legszűkösebb és legprimitívebb életkörülmények közé kerültek (Nyírség, Kárpátalja, Felvidék, Erdély, Tiszahát, Délvidék).

Egyes helyeken a városon kívüli téglaszínben (ahol lengő tető alatt, oldalfalak nélkül, az időjárás viszontagságainak, esőnek, szélnek szabadon voltak kitéve), malomban, raktárban, gyárhelyiségben, barakk-táborban helyezték el a zsidókat, amely helyeken se víz, se WC nem volt (Győr, Székesfehérvár, Komárom, Bicske, Miskolc). Szabad ég alatt, vagy alig fedett helyen tanyázva, patkányok, egerek, rovarok és férgek martalékává lettek.

Egyes gettókban csendőrök fogták vallatóra a jobb módú zsidókat és azokat, akikről feltehető volt, hogy értékeiket elrejtették, súlyosan bántalmazták is, öregeket, betegeket sem kímélve, úgyhogy a bántalmazások során többen meghaltak.

Ily előzmények után rakták a mindenükből kifosztott zsidókat nemre, korra, egészségi állapotra való tekintet nélkül, még a legszükségesebb ruhaneműk és takarók, élelem híján, hetvenével-nyolcvanával zárt marhavagonokba, és